

van Zijn kruis hen toekwam, wanneer zij met hun gezin aan tafel gezeten God danken voor het droge brood, dat hun nog uit genade toekomt.

Er is ook nog een andere kring, die het dwaasheid vindt, in een blad als het onze wijsbegeerte te behandelen.

Ik noemde den kring van de „hoogen“.

Nu bedoel ik met „hoogen“ allermint onze mannen en vrouwen van wetenschap. Ook niet onze „deftige menschen“ in 't algemeen.

Maar er zijn er, die zoowat liggen in de richting van Kant.

De wijsgeer heeft genoeg aan filosofie. Religie, wel dat is voor het gewone publieum, om de moraal uit te venten. Godsdienst is dan een venterskar, waarop de deugden worden uitgepand — maar dat dan voor hen, die niet hoog genoeg staan, om wijsgeerig de dingen te zien.

Nu weet ik wel, dat ze het zó niet zeggen.

Maar wel geloof ik, dat er toch bij sommigen, zoodat niet bij veele, een neiging is, om de „massa“ van wijsgeerige dingen vreemd te houden.

Daarin ligt een soort hoogheid tegenover het gewone publiek.

Maar oorzaak van dit doen is dit, dat men ons gereformeerde volk niet kent. Zeker, er is iets waars, veel waars zelfs in de bewering, dat een halve geleerdheid erg gevaarlijk kan zijn. Onze tijd telt ze bij honderden, welhaast bij duizenden, die van alles een hap en een snap weten; die, juist omdat ze zoo weinig weten, buitengewoon arrogant zijn; die over alles en nog wat meepraten, en de grootste oppervlakkigheden en de meest grove onjuistheden als hoogste wijsheid aan den man brengen. Ons jongere geslacht is zoo dom, omdat het zooveel leert. Het wordt eerst wijs, wanneer het niet meer zooveel weet, of wanneer het nog veel en veel meer gaat leeren.

Dat is de ééne kant.

Maar er is ook nog iets anders.

Dat is dit: men moet ons gereformeerde volk kennen. En dan zal men zien, dat juist bij onze meelevende menschen de constellatie geheel anders is. Zeker, daar zijn ook wel individuele verschijnselen, die weinig hoopvol stemmen. Maar die verschijnselen van oppervlakkigheid en eenzijdigheid worden evenzeer gevonden in den kring dergenen, die kritiek oefenen. Daarmee is een kring op zichzelf nog niet geoordeeld.

Ons gereformeerde volk kan de weelde van het zich bemoeien met wijsgeerige vraagstukken werkelijk wel verdragen.

Onze menschen toch hebben in deze dingen een geheel eigen type.

En juist door dit eigene wordt het voor hen niet alleen geoorloofd, maar zelfs noodzakelijk, dat zij zich met de wijsgeerige vragen inlaten.

Over dezen kant van de zaak een volgend maal.

J. WATERINK.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Een onzer lezers zond me ter beantwoording in deze rubriek de vraag: „Kan er een werkelijk geloof bestaan, zonder dat daarbij eene behoefte aan den toegang tot het Heilig Avondmaal zich uit?“

In de toelichting van zijn vraag zet de vrager er dan deze andere voor in de plaats: „Hoe men behoefte kan gevoelen aan iets, dat men niet kent?“ En de bedoeling van deze laatste licht hij dan toe met dit voorbeeld uit het natuurlijk leven, dat iemand bezwaarlijk een of andere spijs kan begeeren, die hij nooit proefde. „Zou er — zoo

eindigt hij dan — „ook een geloof bestaan zonder behoefte aan het Heilig Avondmaal, en dat gesterkt wordt door gebed en ervaring?“

De „toelichting“ van de vraag is niet erg toelichtend. Ze stelt op den klank af andere en nieuwe vragen. Ik Meen daarom het veiligst te doen met eerst de oorspronkelijke vraag, en daarna de daarvoor in de plaats gestelde te beantwoorden.

Wat nu die oorspronkelijke vraag betreft: of er bij iemand oprecht geloof kan bestaan zonder dat hij behoefte gevoelt aan het Heilig Avondmaal — daarop kan, in het afgetrokken, stellig niet anders dan bevestigend geantwoord worden. Er zijn al dadelijk drie gevallen denkbaar, waarin dit mogelijk is.

Het eerste geval is dit, dat iemand in wiens hart de Heilige Geest het oprechte geloof werkte het Heilig Avondmaal niet kent, of omdat hij nooit van het Heilig Avondmaal hoorde, of wijl hij, al hoorde hij van zijn bestaan, nooit onderwezen werd aangaande zijn beteekenis en strekking — zoo een kent het H. Avondmaal niet, en kan er derhalve ook geen behoefte aan gevoelen.

Het tweede geval is: dat iemand wel van het Avondmaal hoorde, ook wel aangaande dit Sacrament werd onderwezen, maar, ofschoon hij wedergeboren werd en dus ook in beginsel de genade des geloofs deelachtig is, nog te weinig ontdekt werd aan zijn eigen ellende en nog te weinig inzicht kreeg in het verlossingswerk van den Heere Jezus Christus, om aan Christus zelf en bijgevolg ook aan het H. Avondmaal, dat de gemeenschap en de weldaden van Christus beteekent en verzegelt, een levendige behoefte te gevoelen.

En het derde geval, waarin hij een, die het geloof deelachtig werd, de behoefte aan het gebruik des Avondmaals afwezig kan zijn, is, dat de geloofswerking tijdelijk bij hem zoo droevig inzook, dat alle levendig besef van zijn behoefte aan de weldaden, die het H. Avondmaal verzegelt, afwezig is, en daarom ook het Sacrament zijn geesteloze, lusteloze ziel ophield te bekoren en te boeien.

Doch in al deze gevallen onthreekt er iets aan wat onze ouden noemden het „welwezen“ des geloofs.

En als de vraag, die ik hiermee beantwoordde, niet theoretisch maar praktisch bedoeld is en onze briefschrijver er voor zichzelf licht mee zocht, moeten we hem, die stellig niet onwetend is omtrent het H. Avondmaal, ernstig opwekken, zich niet gerust te stellen met de gedachte, dat men het geloof deelachtig kan zijn, zonder behoefte te gevoelen aan het H. Avondmaal. Dat zou even ongerijmd en gevaarlijk zijn, als wanneer een zieke man wien alle eelust ontbreekt, zich troostte met de gedachte, dat het niet hindert of men al niet eet, zoo men maar leeft. En — men zou er erger aan toe kunnen zijn dan een zieke, want ook dooden worden niet door den honger gekweld. En een geloof, dat niet hongert en dorst naar het H. Avondmaal, kan wel eens het geloof zijn waarvan de Apostel Jacobus spreekt.

Doch mijn briefschrijver zal misschien vragen, of dan het hongeren en dorsten naar het H. Avondmaal hetzelfde is als hongeren en dorsten naar de weldaden van Christus? Daarop is m'n antwoord: neen en ja. Neen, in zoverre als er onderscheid is tusschen het H. Avondmaal en Christus-zelf. Maar ja, in zoverre er zulk een innig verband is tusschen Christus en de vruchten van Zijn lijden en sterven aan de ééne, en het H. Avondmaal als teeken en zegel ervan aan de andere zijde, dat er geen waarachtige behoefte aan Christus en Zijne genade in onze ziel kan zijn, zonder dat, bij kennis van het H. Avondmaal, ook onze begeerte naar dat Sacrament uitgaat.

tooneelstukken voor de jonge dames. Zij dreef de liefde zoover, dat ze de kleinsten eigenhandig van ongedierte zuiverde. Op een dag riep ze uit: „Arme kleintjes! ik heb ze lief, zelfs in hun onreinheid!“

De eenige titel die dan ook op haar overlijdens-acte staat is die van „Institutrice de la Maison Royale de Saint-Louis“.

De meisjes, die goed gezond moesten zijn en wier adelstand aan vaderskant van op z'n minst honderd jaar moest dateren, waren naar haar leeftijd verdeeld in vier klassen: de roode, van zeven tot tien jaren, de groene, van elf tot dertien, de gele, van veertien tot zestien en de blauwe, waarin het eindonderwijs gegeven werd. De kleur was die van een lint, dat de leerlingen op haar zwarte uniform droegen. Elk harer ontving bij het verlaten van de inrichting een bruidsschat van duizend daalders (3000 frs.), die zij, ofschoon de school geen dwang oplegde in die richting, mochten besteden door zich een plaats te koopen in een klooster. Een zeker aantal der „blauwe“ leerlingen dienden als „monitrices“ in de lagere klassen en kregen een aanzienlijker som gelds mee.

Behalve de tooneelstukjes, waarvan hierboven melding gemaakt is, en die Mme de Maintenon zelf schreef, liet ze door hare leerlingen ook bekende tragediën spelen, zooals *Cinna* van Corneille en de *Iphigénie* of de *Andromaque* van Racine. Maar de geïmproviseerde actrices kwamen al te goed in haar rol, en legden zooveel uitdrukking en passie in haar spel, dat Mme de

Nu zegt de vrager in zijn toelichting, dat men toch bezwaarlijk begeerte kan gevoelen naar wat men nooit genoot en dus bij eigen ervaring niet kent. Als ik dat nu laat gelden zooals het er staat en door het voorbeeld aan het natuurlijk leven ontleend, wordt belicht — dan zou daaruit volgen, dat er nooit iemand tot het H. Avondmaal zou komen. Want ieder zal het toch eenmaal voor het eerst moeten begeeren en zoeken, d.w.z. ieder zal toch moeten beginnen met het te begeeren zonder dat hij het nog ooit gebruikte.

En als onze lezer nu vraagt: maar hoe kan dat? dan ligt het antwoord op die vraag in het geloof; in 't geloof in Jezus' belofte, dat Hij, wie het hongerend en dorstend naar de vruchten van Zijn zoendood in gehoorzaamheid aan Zijn gebod, gebruikt, daardoor in den Heiligen Geest, geestelijk voeden en laven zal. Het geloof berust nooit op ervaring, maar altoos op het Woord en de belofte des Heeren. En vele ervaring in het genadeleven is vrucht van het gelooven in het Woord.

Doch er is iets in de toelichting van den vrager, dat me doet vermoeden, dat zijn bedoeling niet zó oppervlakkig was. Wat hij bedoelde is mogelijk dit: of een ziel, waarin het geloof is, wel begeeren kan de genieting, die het H. Avondmaal belooft, zoo ze niet eerst zelve vooraf van die genieting iets proefde en smaakte.

Dan blijft m'n antwoord daarbij echter hetzelfde. De belofte van Christus is dan het geloof genoeg, om te zoeken wat het zelf nog niet smaakte, maar zich in die belofte in uitzicht ziet gesteld.

Intusschen schemert er in het zeggen van onzen vrager een bedenkelijke scheiding door tusschen ellende en verlossing — alsof de laatste gekend wordt onafhankelijk van de eerste. Juist het tegendeel is het geval, omdat de verlossing in Christus verlossing is, verlossing van de ellende, waarin we verzonken liggen, geeft kennis van ellende, bij wijze van tegenstelling, ook reeds eenige bevattings van de verlossing. Daarom doet ze, ook zonder dat de verlossing nog ervaren is, de verlossing reeds begeeren. En zó kan ook, wie nog niet het zoet van de vergeving der zonde indronk en nog niet jubelde in de hope des eeuwigen levens, in brandende zielsbegeerte zoeken de verzekering, die Christus door het H. Avondmaal den Zijnen daarvan doet.

En wat nu de laatste vraag aangaat, of het geloof, ook zonder dat er behoefte is aan het H. Avondmaal, niet door gebed en ervaring kan worden gesterkt — ook deze vraag moet ongetwijfeld bevestigend worden beantwoord.

God gebruikt velerlei middelen om 't geloof bij Zijn volk te sterken. En tot die middelen behoren ook het gebed en de ervaring van Zijn liefde. Zijn ontferming, Zijn macht, Zijn trouw en zooveel meer. En dergelijke geloofssterking valt wel ook te beurt aan die nog niet ten H. Avondmaal kwamen. Wat zou er anders worden van 't geloof bij onze jonge kinderen, die nog niet tot het H. Avondmaal werden toegelaten.

Doch al deze arbeid Gods tot onderhouding en sterking van 't geloof, maken het H. Avondmaal niet overbodig en kunnen voor het Avondmaal niet in de plaats komen. Waartoe zou Christus het anders hebben ingesteld? En wie met een beroep op dien dagelijkschen en veelvormigen arbeid Gods het H. Avondmaal ongebruikt zou laten, zou wijzer willen zijn dan God, ongehoorzaam wezen aan het bevel van Christus: „Doet dat!“ en in de onthouding van alle sterke genadewerking straks zijn rechtvaardige straffe dragen.

Ik Sprak daar van gehoorzaamheid aan het bevel onzes Heeren: „Doet dat tot mijne gedachtenis“. Op die gehoorzaamheid moet ik voor m'n vrager ten slotte nog even den nadruk leggen. Heel zijn

Maintenon ervan schrok. „Onze meisjes“, zoo schreef ze aan Racine, hebben juist *Andromaque* gespeeld en ze hebben het zoo goed gedaan, dat ze het nooit meer zullen spelen, noch een van uw andere stukken. Toen was het, dat ze aan Racine vroeg, speciaal voor de jonge dames van haar instituut te schrijven een stuk, „waaraan de liefde geheel verbanen zou zijn“.

Racine, die sinds elf jaar geen vers meer geschreven had, aarzelde lang, vreezend voor zijn reputatie in een onderneming, waarbij niet veel eer te behalen viel. Ten slotte stelde hij toe en stelde de geschiedenis van Esther voor. Dit werd aanvaard. Toen schreef hij zijn *Esther*. De organist van de school, Moreau, componeerde de muziek voor de kooren. Racine en zijn trouwe metgezel Boileau leidden de repetities in eigen persoon.

Eindelijk, den 26sten Januari van het jaar 1689, op een Woensdag, vond de eerste voorstelling plaats in de vestibule van de slaapzalen op de tweede verdieping van het gebouw. De vier klassen der jongedames hadden een plaats op oplopende zitbanken. Tusschen deze en het tooneel zaten de koning, zijn echtgenoot, de kroonprins, minister Louvois, de beroemde kanselredenaar Bossuet, enkele hovelingen en verscheiden bisschoppen. Verlichting, decors, costumeering, alles was schitterend. De voordracht, die lieflijkheid, de beschroomdheid der meisjes verrukten den koning en de overige toeschouwers. Het stuk kwam bewonderenswaardig mooi uit. Gedurende de maan-

schrijven de hij zoovele Avondmaalsbewegen zijn. Om behoefte Avondmaal.

Maar Christ heeft dan dit brood maar Hij heeft liefst gevo van Zijn geestmatstaf vo in ons-zelf-tigend, het is het tem „Gij zou ik u gebedzaamheid v wordt er zi Vreeland.

Christ

Nadat w het onderw tekenis he ieder onzer ken over d christelijke wat het weheid, kome grondbegins kunnen we houding tu de opvattinginsel zijn.

Het zal te zetten w Men kent 1880, die menschen t tijdschrift „zochten wa menschenz van een a individueel d juist hun t zoo weinig kunst, dat abstractie, voorbij gezi de buitenla eeuwers, v ook door d tot een gel persoonlijke grond geste heerschende eisch, dien bekende fo zijn de „all individueels lijke uiting.

Daarmee derne left lisme.

In subjec tot uiting, soon van dingen, zoo ziel. Subjec voorwerp, i

den Januari speeld.

Maar zó van een we tenon en a tooneelspe der inrichti zelfs princ Als Raci van de besc voor haar j Athalie, die a dat dit niet costumes

Het bijbe zoo gespan matiseeren tot stap he dichter vee daad der de ten vereen gewone uitl dat alles s die het au neel stelt. Wanneer belboek v zeer belang van Ahasv

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Rondom de Bûbelsche treurspelen van Racine.

II.

Inhoud van het vorige artikel: Kort overzicht van Racine's levensloop. Het mistukken van *Phèdre* brengt een omkeer in zijn leven, doet hem het terrein van de tooneelkunst verlaten en brengt hem weer terug tot de geestelijke gemeenschap met Port-Royal.

Twaalf jaren daarna verzoekt Mme de Maintenon hem, een tooneelstuk te schrijven voor de leerlingen van het instituut Saint-Cyr. Uitwijding over Mme de Maintenon en haar verhouding tot Lodewijk XIV.

Tegen denzelfden tijd, dat Lodewijk XIV het *hôtel des Invalides* stichtte te Parijs ten behoeve van oude of gewonde officieren, had Mme de Maintenon van den koning weten te verkrijgen, dat aan de poorten van Versailles een huis gebouwd werd, waarin twee honderd en vijftig meisjes uit de kringen van den armen adel gratis hare opvoeding zouden kunnen ontvangen. Dat huis was het beroemde *maison de Saint-Cyr*¹⁾. Vanaf de oprichting ontplooidde de stichteres een loffelijke activiteit ten einde de inrichting tot grooten bloei te brengen. Zij hield zorgvuldig toezicht op het onderwijs, dat door zes en dertig zusters van Saint-Louis gegeven werd, en schreef zelf dialogjes en kleine

¹⁾ Sedert Napoleon is Saint-Cyr een militaire akademie.

schrijven doet me vreezen, dat ze bij hem, als bij zooveel, ten opzichte van het gebruik des Avondmaals nog al te weinig geldt. Al zijn vragen bewegen zich om „behoefte” en om „genieting”. Om behoefte, als voorwaarde tot het toegaan ten Avondmaal, om genieting als het doel ervan.

Maar Christus heeft niet gezegd: „Als gij behoefte hebt” of „als gij eens genieten wilt, eet dan dit brood en drinkt dan dezen drinkbeker”; maar Hij heeft gezegd: „Doet dat!”. Eigen subjectief gevoelen en begeeren in de plaats te stellen van Zijn gebod is niets minder dan beslissing en maatstaf voor onze gedraging te verleggen uit Hem in ons-zelf. Het is zelfzuchtig, het is aanmatigend, het is het omkeeren van alle orde. Het is het tegendeel van gelooven.

„Gij zult mijne discipelen zijn, zoo gij doet wat ik u gebied.” En alleen in den weg der gehoorzaamheid worden onze zielsbehoeften vervuld en wordt er zielsgenot gemaakt.

Vreeland.

FERNHOUT.

LITERATUUR EN KUNST.

Christelijk Beginsel en Moderne Letterkunde.

III.

Nadat we in de voorafgaande artikelen eerst het onderwerp, waarover we handelen, in z'n betekenis hebben gezien, als een quaestie n.l. voor ieder onzer van belang, en daarna hebben gesproken over de opinie, die we op grond van onze christelijke levensovertuiging hebben aangaande wat het wezen der letterkunde is: kunst en schoonheid, komen we nu tot de overweging van de grondbeginselen der moderne literatuur. Eerst dan kunnen we ons een oordeel vormen over de verhouding tusschen deze moderne letterkunde, en de opvatting, die we volgens het christelijk beginsel zijn toegedaan.

Het zal wel niet noodig zijn, uitvoerig uitteenzetten wat we de moderne letterkunde noemen. Men kent de geschiedenis van de beweging van 1880, die uitgegaan is van een kring van jonge menschen en haar bedding gevonden heeft in het tijdschrift „De Nieuwe Gids”. Wat deze jongeren zochten was schoonheid, zooals die spreekt tot de menschenziel, maar dan niet volgens de zienswijze van een ander, maar zooals ze zelf die zagen, individueel dus, geheel persoonlijk. „Was immers juist hun grief tegen een vorig geslacht, dat dit zoo weinig besef getoond had van het wezen der kunst, dat het de schoonheid had opgevat als een abstractie, het emotioneele, 't gevoelselement, had voorbij gezien. De jongeren, door bestudeering van de buitenlandse literatuur, van onze groote 17e eeuw, van nieuwere aesthetische studiën, mede ook door den invloed van mannen als Multatuli, tot een geheel ander inzicht gekomen, wilden de persoonlijke opvatting, de eigen emotie op den voorgrond gesteld zien en niet meer zich binden aan heerschende normen. Duidelijk spreekt dit uit den eisch, dien „De Nieuwe Gids” stelde, volgens de bekende formulering van Kloos, dat kunst moet zijn de „allerindividueelste expressie voor de allerindividueelste emotie”, d.i. dus de meest persoonlijke uiting van louter persoonlijke ontroering.

Daarmee is dus het hoofdbeginsel van de moderne letterkunde bepaald, het individualisme.

In subject en object van beschouwen komt dit tot uiting. Subject, onderwerp, is steeds de persoon van den kunstenaar, die spreekt over de dingen, zooals hij die persoonlijk, individueel dus, ziet. Subject is dus steeds de mensch. En object, voorwerp, is óók altijd de mensch. De psycholo-

gische analyse is immers het doorgaand kenmerk van alle poëzie en proza uit lateren tijd, de ontleding van de menschenziel in al de verhoudingen van het leven. Dikwijls, met name in de poëzie, is object en subject dezelfde mensch: de dichter zelf, die z'n eigen innerlijk beschouwt en daarvan al de emoties uitzingt. Maar ook dan is toch de mensch object. Dus staat immer het persoonlijke, het individueele op den voorgrond.

Wilt ge daarvan de bewijzen?

Zie dan de beginselen, die „De Nieuwe Gids” heeft geformuleerd. Kunst moet individueel zijn, eischt deze: daar hebt ge 't subject; kunst moet zijn weergave van de werkelijkheid, d.i. dus van de omringende wereld of van de realiteit der dichterziel: daar hebt ge 't object. En ten opzichte van de techniek der kunst geldt hetzelfde, want: de woorden en klanken moeten zijn in overeenstemming met de aandoening van den kunstenaar.

Duidelijk blijkt hier alzoo, dat het individualisme grondtrek is van de moderne letterkunde en uitgangspunt bij het zoeken naar schoonheid.

Het loont de moeite, de doorwerking van dit individualisme eens te bezien in de verschillende richtingen der nieuwere literatuur.

Daar hebt ge allereerst het „impressionisme”, de vatbaarheid voor indrukken uit het omringende, dat door „expressionisme” naar buiten treedt. Beide toch zijn geheel persoonlijk. De indruk, die 't een of ander maakt op den een, is verschillend van dien, die een ander krijgt, en de uiting is ook weer gansch anders. Met impressionisme en expressionisme als richting van de letterkunde is dus tegelijk het individueele tot hoofdzaak gemaakt. En op grond daarvan moet elke openbaring als „kunst” worden aanvaard, ook al lijkt ze nog zoo buitensporig. Dat zoo allerlei zonderlinge uitwassen ontstaan, behoeft wel geen nadere verklaring.

Zie dan eens naar „het realisme”, de werkelijkheidsreproductie. Ook daarin hangt alles af van het individualisme. Want de werkelijkheid spreekt tot iedereen mensch weer anders, eenzelfde feit kan den één een vreugde, den ander een ergernis zijn, en dus beslist de persoonlijke gesteldheid van hem, die de realiteit weergeeft, over kleur en accent. Als dan kunst moet zijn reproductie der werkelijkheid, is weer het individualisme hoofdzaak gemaakt en daarmee ook weer alle uitgroei naar het realistische tot kunst verheven.

En dan „het symbolische”. 't Is weer dezelfde lijn. Eenzelfde ding kan voor verschillende menschen symbool zijn van verschillende, zelfs tegenstelde begrippen. Ik las ergens van iemand, die, staande voor een der monumentale, rijk geornamenteerde 17e eeuwse heerenhuizen, daarin zag het symbool van „de protserigheid van het kapitalisme”. Welnu, voor een ander zal precies datzelfde huis symbool zijn van onze nationale grootheid. Ook hier dus wordt bij den eisch van individualisme persoonlijk inzicht 't beslissende en staat wijd weer de deur open voor excessen als „getalpoëzie” e.d.

Zoo werkt het individualisme door in alle richtingen, die vormend en beheerschend.

Nu hangt echter alles af van den aard van dat individualisme, van de vraag dus hoe het persoonlijke in de moderne literatuur is gekleurd.

Ook dat is u allicht niet onbekend.

De moderne letterkunde is pessimistisch. De moderne mensch, subject dus en object tevens, is gedisilluseerd door het leven, juist omdat men alles individueel ziet, en dat maakt de stemming der ziel somber. Niet zonder reden is de zelfmoord een gewoon thema in de moderne boeken. De nieuwere letterkunde is voorts reactionair, weer om de zelfde reden: men is teleurgesteld,

Bijbel bezit hoegenaamd geen sympathieks. Het gruwzame despotisme, de onbegrensde willekeur van een oosterschen tyran, vinden wij in het bijbelsch verhaal als gefotografeerd. Wij zien Ahasveros daar, zonder enig redelijk motief en reagerend alleen op zijn gevoelens, zijn stemmingen en zijn grillen, overslaan van de meest buitensporige en dwaze wreedheid tot uitbundige en verbijsterende goedheid en omgekeerd²⁾. Hij is een type van de lange reeks, waartoe Nebukadnezar, Cambyzes, Dsjengis Khan, Tamarlenk, Attila, Tiberius behooren en die, zelfs over den grooten afstand heen, die hen van ons scheidt, den gewonen mensch nog een zekeren schrik in de leden jagen. Welnu, deze volslagen despoot en deze volslagen oosterling, met zulk een niets-sparend realisme geteekend in de Heilige Schrift, wordt bij Racine een redelijk wezen, een, ondanks zijn dwalingen, edel mensch, een westersch vorst uit den modernen tijd, die alleen nog maar kennis van het Nieuwe Testament nodig heeft, om de allerchristelijkste en de allerkatholiekste van alle majesteiten te zijn.

Twee motieven hebben Racine er toe gebracht de Ahasverosfiguur te interpreteren, zooals hij gedaan heeft. Het eerste is een uiting van een in de „klassieke” kunst algemeen heerschende op-

²⁾ Dat God nochtans, door al deze liimen en grillen heen, Zijn heerlijk plan volbrengt, ontkennen wij hiermede allermint. Wij beschouwen Ahasveros hier alleen van de menschelijke zijde.

omdat men alles individualistisch opvat en daaruit ontstaat de neiging tegen den gang van het leven zich te verzetten en te trachten, dien gang te veranderen.

Zoo zien we dan het grondbeginsel van de moderne literatuur als een pessimistisch, reactionair gekleurd individualisme. En als men dan van dien grondslag uit zoeken gaat naar schoonheid, kan het wel niet anders, of men gaat in vele richtingen uiteen en meent te kunnen vinden, waar een ander niet eens wil zoeken.

Hebben we alzoo getracht ons een algemeen beeld te vormen van de grondlijnen der nieuwere letterkunde, dan dient aanstonds te volgen de erkenning, dat in dit alles goede elementen schuilen. We moeten als christenen nooit vergeten, dat Gods gemeene gratie overal werkt en dat in alles de sporen daarvan te vinden zijn, die door den christen moeten worden gezien en erkend. Maar voor het overige staat een christelijke levensovertuiging rechtvaardig tegenover deze beginselen.

Over deze beide punten dan in een volgend artikel.

C. T.

Hans Schmidt „Op zoek naar 't geluk in Argentinië en Paraguay”.

Een bijzondere belangstelling blijkt in den laatsten tijd te bestaan voor een soort van boeken, dat eigenlijk geheel nieuw is en vrijwel ongemerkt zich tot een soort heeft ontwikkeld.

Een benaming, die juist en volledig dat soort typeert, is niet zoo makkelijk te geven, want de boeken, die er toe behooren, hebben eigenschappen van verschillende genres en kunnen toch niet tot één ervan gerekend worden. Ze zijn, zoo vergeleken met de plantenwereld hier mogelijk is, als door kruising verkregen nieuwe plant-exemplaren, maar dan niet door opzettelijke vermenging, doch in geleidelijken groei.

Ik bedoel de boeken, die verhalen van verre reizen naar vreemde landen en andere volken, maar geen reisbeschrijvingen zijn, die beschouwing geven over menschen en toestanden, maar geen ethnografische of economische studiën zijn; in romanvorm gesteld, doorgaans met de auteurs als hoofdpersoon, vertellen ze in bonte afwisseling van menschen en dieren, van gewoonten en verhoudingen, van avonturen bij nacht en dag, onder allerlei weersgesteldheid en velerhande omstandigheid. Ze zijn als natuur-film-opnamen, een samenvoeging van stille, doch levende beelden en tooneelen vol van spanning en activiteit; ze houden het midden tusschen lectuur en literatuur, omdat op sommige punten het verhaal, in andere fragmenten de impressie hoofdzaak is; ze zijn vol van sensatie en toch niet sensationeel, buitengewoon leerrijk en toch allermint didactisch; ze hebben zich ongetwijfeld uit het reisverhaal ontwikkeld, maar zijn nimmer dor of eentonig; ze vertellen van onveranderde werkelijkheid en zijn toch geheel romans. In betrekkelijk korten tijd zijn zooveel proeven van dit type verschenen, dat we spreken mogen van een soort, al weten we geen soortbenaming te geven, die voldoet.

Beter misschien dan door theoretische omschrijving kan de lezer zich indenken, van welke boeken hier sprake is, als ik enkele bekende voorbeelden noem. Mogelijk kent men Nansen's „Onder de Eskimo's”, Fabius' „Zes maanden in Albanië”, Nieuwenkamp's „Zwerftochten op Bali”, Lorentz' „Eenige maanden onder de papoea's”, Forbes' „Naar Koe-lara” (een reis door de Sahara), Morgenthau's „In het rijk van Siameezen en Maleiers” e.d. Wie een van deze boeken gelezen heeft, weet wat met de boven aangegeven karaktertrekken wordt bedoeld.

Wat men tegenwoordig onder locale kleur verstaat, was in de 17de eeuw een onbekend artikel, ook op het gebied der schilder- en beeldhouwkunst. Om aan te toonen wat ik hiermee bedoel, mag ik wel als voorbeeld nemen onzen grootsten schilder, wiens werken door de talloze reproducties bijna aan iedereen bekend zijn. Rembrandts verbeelding drijft hem vaak uit naar het Oosten van den Bijbel. Hoe dat er wezenlijk uitzag, wist Rembrandt al evenmin als Racine. Evenmin als Racine, heeft hij zijn best gedaan om het te weten. Dien eisch stelde geen enkele tijdgenoot aan zijn kunst. Rembrandts kunstenaarsverbeelding sloiep een Oosten, dat alleszins schilderachtig was, maar zoo primitief ten aanzien van de eischen, die ethnografie en archeologie stellen, dat elk behoorlijk onderlegd catechesant van nu het hem verbeteren kan. Zoo zien wij op de Bruijft van Simson alle gasten op stoelen zitten om een groote ronde tafel, beladen met een pyramide van sinaasappelen en om welker pooten een paar jonge hondjes dartelen. Zoo kan men in het park van Versailles de godenbeelden zien in hun natuurlijke kleedij, dat wil zeggen naakt, maar met de ralonge-pruik, zonder welke een behoorlijk mensch nimmer in 't publiek verscheen, op het fiere hoofd.

In zijn profane, evenmin als in zijn bijbelsche stukken, brengt Racine opzettelijk eenige locale kleur aan; en daardoor is 't eensdeels te verklaren, dat zijn Ahasverosfiguur zoo modern aan doet.

MARMELSTEIN.

ig, dat men naar wat rvaring niet het er staat rk leven ont-ruit volgen, ndmaal zou nmaal voor d.w.z. ieder te begeeren e. oe kan dat? in het ge-dat Hij, wie ruchten van Zijn gebod, (geest, gees-herust nooit oord en de t in het ge- het Woord. den vrager, oeding niet is moge-loof is, wel Avondmaal raf van die

er hetzelfde, loof genoeg, naakte, maar teld.

n van onzen oor tusschen atste gekend st het tegen- t in Christ- lende, waar- van ellende, s eenige be- doet ze, ook is, de ver- ok, wie nog nde indronk wigen levens, verzekering. l den Zijnen

gaat, of het is aan het erving kan moet onge- oord.

't geloof bij den behooren liefde. Zijn ooveel meer, óók te beurt wamen. Wat ij onze jonge ndmaal wer-

erhouding en Avondmaal t Avondmaal zou Christus wie met een lvormigen ar- ikt zou laten, ngehoorzaam „Doet dat!” te genadewer- e dragen.

aan het bevel gedachtenis”. er m'n vrager ten. Heel zijn

neisjes”, zoo Andromagood gedaan, en, noch een s het, dat ze jonge dames tuk, „waaruit n”.

ers meer ge- nd voor zijn rij niet veel de hij toe en oor. Dit werd ther. De on- ponneerde de n trouwe met- eigen persoon. het jaar 1689, e voorstelling pzaal op de e vier klassen p óploopende tooneel zaten oonprins, mi- redenaar Bos- den bisschop- ng, alles was talligheid, de n den koning tuk kwam be- nde de maan-

den Januari en Februari werd het vijfmaal gespeeld.

Maar zoóvele pralende voorstellingen te midden van een wereldsch publiek, maakten Mme de Maintenon en andere vrome dames ongerust. De jonge tooneelspeelsters werden, volgens de directrice der inrichting, hooghartiger en trotscher dan het zelfs princessen zou betamen.

Als Racine, twee jaren later, ook op verzoek van de beschermvrouw van Saint-Cyr en eveneens voor haar jonge pupillen, een ander Bijbelsch stuk, Athalie, schrijft, staat dan ook bij alle opvoedsters, die aan het instituut verbonden waren, vast, dat dit nieuwe stuk in allen eenvoud, dus zonder costumes of decors, moet worden gespeeld.

Het bijbelsch verhaal uit het boek Esther is zoo gespannen van actie, dat Racine, bij het dramatisceeren van de stof, de geschiedenis van stap tot stap heeft kunnen volgen. Natuurlijk heeft de dichter veel in de door-en-door oostersche overdaad der detailversiering van het boek Esther moeten vereenvoudigen, en, daarentegen, een buitengewone uitbreiding moeten geven aan de dialoog. Dat alles staat in nauw verband met de eischen, die het aanpassen van een verhaal aan het tooneel stelt.

Wanneer men Racine's Esther met het bijbelboek vergelijkt, wordt men getroffen door een zeer belangrijk verschil. Het betreft de uitbeelding van Ahasveros' persoon. De Ahasveros uit den